

OMMAVIY SPORT TADBIRLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISHDA SPORT MENEJMENTINING AHAMIYATI

O‘zbekiston davlat sport akademiya,
Parasport va umumkasbiy fanlar kafedrası dotsenti

Atajanov San’at Farxatovich

O‘zbekiston davlat sport akademiya
magistratura bosqichi talabasi

Ikromov Xikmatillo Akramjon o‘g‘li, magistr

Toshkent shahar, Yashnobod tumani.

E-mail: Mr.saatjon@gmail.com,

Tel +998 90 323 55 57

E-mail: Ikromovh02@gmail.com,

Tel +998 93 063 92 70

Annotatsiya.

Maqolada ommaviy sport tadbirlarini tashkil qilish va boshqarish jarayonida sport menejmentining vazifalari va ta’sirini ifodalash, tadbirlar samaradorligini belgilovchi boshqaruv omillari – rejalashtirish, resurslardan samarali foydalanish, ishtirokchilarni jalb qilish, targ‘ibot va reklama ishlari, xavfsizlikni ta’minlash va nazorat-monitoring mexanizmlari tahlil qilish, O‘zbekistonda ommaviy sportni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati va rasmiy statistik ko‘rsatkichlar o‘rganilib, tadbirlarni samarali tashkil etish bo‘yicha ma’lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: sport menejmenti, ommaviy sport tadbirlari, tashkiliy jarayon, boshqaruv, samaradorlik, monitoring, marketing.

Аннотация.

В статье выражены задачи и влияние спортивного менеджмента в процессе организации и управления массовыми спортивными мероприятиями, проанализированы управленческие факторы, определяющие эффективность мероприятий – планирование, эффективное использование ресурсов, привлечение участников, работа по пропаганде и рекламе, обеспечение безопасности и механизмы контроля-мониторинга, изучены государственная политика, направленная на развитие массового спорта в Узбекистане, и официальные статистические показатели, представлены сведения по эффективной организации мероприятий.

Ключевые слова: спортивный менеджмент, массовые спортивные мероприятия, организационный процесс, управление, эффективность, мониторинг, маркетинг.

The article describes the functions and impact of sports management in the organization and management of mass sports events, analyzes the management factors determining the effectiveness of events – planning, efficient use of resources, participant engagement, promotion and advertising activities, ensuring safety, and control and monitoring mechanisms, examines the state policy aimed at developing mass sports in Uzbekistan and official statistical indicators, and provides information on the effective organization of events.

Keywords: sports management, mass sports events, organizational process, management, effectiveness, monitoring, marketing.

Kirish

Marafonlar, sport bayramlari, mahalliy va xalqaro darajadagi musobaqalar kabi ommaviy sport tadbirlari jamiyatda sogʻlom turmush tarzini targʻib qilish, aholining jismoniy faolligini oshirish hamda Oʻzbekistonda sportchilar zaxirasini shakllantirishning muhim vositasi hisoblanmoqda. Soʻnggi yillarda ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish Oʻzbekiston davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylanmoqda. Jismoniy tarbiya va sport sohasidagi munosabatlar “Jismoniy tarbiya va sport toʻgʻrisida”gi Qonuni, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentning 2020-yil 24-yanvardagi “Oʻzbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi farmoni aholini ommaviy sportga jalb qilish va tadbirlarni tizimli tashkil etishga alohida eʼtibor qaratadi.

Mavzuning dolzarbligi. Aholini ommaviy sportga keng jalb etish, jismoniy faollikni oshirish va sogʻlom turmush tarzini shakllantirishda zamonaviy menejment yondashuvlaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, tadbirlarni strategik rejalashtirish, mavjud resurslardan samarali foydalanish, ishtirokchilar qamrovini kengaytirish hamda erishilgan natijalarni baholash zamonaviy boshqaruv metodlaridan foydalanish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, ommaviy sport tadbirlarini tashkil etishda sport menejmentining zamonaviy usullari va metodlaridan foydalanib aholining sportga qiziqishini oshirish dolzarb masalalaridan biri hisoblanmoqda.

Mavzuning oʻrganilganlik darajasi. Baymatova M.S, Axmatov M.S, Oʻzbekistonda ommaviy sportni boshqarish tizimini takomillashtirishda xorijiy ilgʻor tajribalardan foydalanish, davlat-xususiy sheriklik va fuqarolik jamiyati ishtirokini kengaytirish muhim ahamiyatga egaligi hamda aholining sogʻlom turmush tarziga qiziqishini oshirish va jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishini oʻzlarining tadqiqotlarida aytib oʻtganlar.

Sport menejmentining nazariy va amaliy jihatlari xorijiy hamda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan turli yoʻnalishlarda oʻrganilgan va sport tashkilotlarini boshqarish tizimi, menejmentning asosiy funksiyalari va vazifalari, sport sohasida boshqaruv samaradorligini oshirish masalalari hamda ommaviy sport-sogʻlomlashtirish faoliyatini tashkil etish va boshqarishning ayrim jihatlari ilmiy adabiyotlarda yoritilgan. Lekin, ommaviy sport tadbirlarini tashkil etishda zamonaviy menejment yondashuvlaridan foydalanish, tadbirlarning tashkiliy va iqtisodiy samaradorligini baholash hamda aholining sportga jalb etilishiga taʼsirini kompleks tahlil qilish masalalari yuzasidan yetarlicha ilmiy asoslab berilmagan. Ayniqsa, Oʻzbekiston sharoitida ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarish samaradorligini zamonaviy sport menejmenti yondashuvlari asosida baholashga qaratilgan tadqiqotlarning kamligi mazkur mavzuni chuqurroq oʻrganish zaruratini belgilaydi.

Tadqiqotning maqsadi. Tadqiqotning maqsadi – ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarishda sport menejmentining oʻrni va ahamiyatini nazariy hamda amaliy jihatdan yoritishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- sport menejmentining asosiy funksiyalarini aniqlash;
- Oʻzbekistonda olib borilayotgan tashkiliy tizimni rasmiy statistik maʼlumotlar asosida tahlil qilish;
- tadbirlar samaradorligini oshirish yuzasidan takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot usullari:

- tadqiqot davomida ilmiy-nazariy adabiyotlarni tahlil qilish, meʼyoriy
- huquqiy hujjatlarni oʻrganish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va matematik va statistik maʼlumotlarni umimlashtirish uslublaridan foydalanildi.
- Tahlil sport menejmentining klassik funksiyalari: rejalashtirish, tashkil etish, ragʻbatlantirish va nazorat funksiyalari asosida olib borildi.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi. Oʻtkazilgan tahlil sport menejmenti ommaviy sport tadbirlarining barcha bosqichlarida dastlabki rejalashtirishdan tortib yakuniy hisobotgacha asosiy omil ekanligini koʻrsatdi. Tadbir samaradorligini belgilovchi asosiy menejment funksiyalari quyidagilar:

- rejalashtirish – tadbirning maqsadi, muddati, byudjeti va kutilayotgan natijalarini oldindan aniq belgilash;
- resurslarni boshqarish – moliyaviy, moddiy-texnik va inson resurslaridan samarali foydalanish;

- ishtirokchilar qamrovini kengaytirish – turli yosh va ijtimoiy guruhlarni tadbirga jalb etish strategiyasi;
- targʻibot va marketing faoliyati – tadbir haqida jamoatchilikni xabardor qilish, homiylik va reklama ishlarini yoʻlga qoʻyish;
- xavfsizlikni taʼminlash – ishtirokchilar va tomoshabinlar xavfsizligiga qaratilgan tashkiliy-huquqiy choralar;
- nazorat va monitoring – tadbir jarayoni hamda undan keyingi natijalarni baholash va kamchiliklarni aniqlash.

Milliy statistika qoʻmitasining uy xoʻjaliklari tanlanma soʻrovi maʼlumotlariga koʻra, jismoniy mashgʻulotlar bilan shugʻullanuvchi aholi ulushi 2025-yil davomida barqaror oʻsish tendensiyasini namoyon etdi va hozirgi kunda ommaviy sportga jalb etilgan aholi soni 15 million kishiga yetgan. Bunday dinamika, birinchi navbatda, amaldagi qonunchilik va davlat dasturlari, bosqichli musobaqalar tizimini joriy etish, mahalla darajasida tashkiliy ishlarni kuchaytirish hamda yirik tadbirlar uchun maxsus tashkiliy qoʻmitalar tuzish kabi menejment yechimlari bilan izohlanadi. Koʻrsatkichlar dinamikasi 1-jadvalda koʻrsatilgan.

1-jadval.

Ommaviy sport sohasidagi asosiy koʻrsatkichlar dinamikasi

Yil	Koʻrsatkich (%)
2021-yil	60,9
2022-yil	62,3
2023-yil	63,7
2024-yil	67,8
2025-yil	70,3
Oʻrtacha yillik oʻsish	2,3
Umumiy oʻsish (2021–2025)	9,4

Izoh: uy xoʻjaliklari aʼzolari tarkibida jismoniy mashgʻulotlar bilan shugʻullanuvchi shaxslar ulushi

1-jadvalda koʻrsatilgan maʼlumotlarga koʻra, 2021 – 2025-yillar davomida ommaviy sport bilan qamrab olingan aholi ulushi izchil oʻsishni koʻrsatadi: besh yil ichida koʻrsatkich 9,4 foizga oʻsib, oʻrtacha yillik oʻsish surʼati taxminan 2,3 foizni tashkil etdi. Eng yuqori oʻsish 2024 – yilda kuzatilgan (4,1 foiz) muhim ahamiyatga ega boʻlib, bu holat ayni davrda joriy etilgan tashkiliy – huquqiy chora – tadbirlar bilan bogʻliq.

Shunga qaramay, amaliyotda raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish darajasi hali yetarli emas, bu esa tadbirlarni monitoring qilish va baholashda ma'lum qiyinchiliklar tug'diradi. Ko'plab hududiy tadbirlarda ishtirokchilarni ro'yxatga olish, natijalarni qayd etish va tahlil qilish uchun qog'oz shaklida amalga oshirilmogda va buni natijasida keyingi tadbirlarni rejalashtirishda avvalgi kamchiliklarning qayta takrorlanishiga olib keladi.

Shuningdek, marketing va jamoatchilik bilan ishlash faoliyatining yaxlit tizimi mavjud emasligi homiyar va volontyorlarni jalb etishda qiyinchilik tug'diradi, natijada barqaror moliyaviy asos shakllantirishga to'sqinlik qiladi. Xavfsizlik yo'nalishida asosiy e'tibor tibbiyot xizmati va huquq – tartibot organlari bilan hamkorlikka qaratilgan bo'lsa-da, ishtirokchilar sonini oldindan aniq bashorat qilishning qiyinligi xavfsizlikni ta'minlanishida qo'shimcha muammolar keltirib chiqarmoqda.

Amaliy tahlil: ikki xil menejment modelining qiyosiy ta'siri (Parkrun va ProRun misolida). Nazariy qismda aniqlangan menejment omillari (rejalashtirish, resurslarni boshqarish, ishtirokchilarni jalb qilish, marketing, xavfsizlik, nazorat qilish) qanchalik amaliy ahamiyatga ega ekanini ko'rsatish uchun ikkita tubdan farq qiluvchi Parkrun (Yevropa mamlakatlarida keng tarqalgan raqamli model) va ProRun (O'zbekistondagi professional yugurish platformasi) modellarini qiyosiy tahlil qilinadi. Ikkala model bir xil sport turi (yugurish) doirasida, menejment yondashuvlari asosida qurilgan bo'lib, tubdan farqli ravishda, boshqaruv qarorlarining tadbir xarakteri, miqyosi va natijasiga ta'sirini yaqqol namoyish etadi.

2-jadval.

Parkrun va ProRun tashkiliy modellarining qiyosiy tahlili

Solishtirish mezonlari	Parkrun modeli	ProRun platformasi (O'zbekiston, professional yugurish tadbirlari)	Tashkiliy farq va ta'siri
Maqsad va vazifasi	Mahalliy hamjamiyatni birlashtirish va jismoniy faollikni odatga aylantirish	Katta sport bayrami yaratish, xalqaro miqyosda brending va professional reytinglar uchun	Parkrun – ommaviy jismoniy faollik va sog'lom turmush tarzini rivojlantirish. ProRun – professional sport va marafon ishtirokchilariga xizmat ko'rsatish.
Moliyaviy tizim	Mutlaqo bepul (100% tekin ro'yxatdan o'tish va qatnashish)	Pullik (start slotlari sotiladi, masofaga qarab haq to'lanadi)	Parkrun ommaviylik uchun moliyaviy to'siqlarni bartaraf etadi;

			ProRun yuqori darajadagi (t-shirt, medal, oziq-ovqat) xizmatlarni sotadi.
Texnologiya va xronometr	Oddiy shaxsiy shtrix-kodlar (QR) va bepul mobil ilova yordamida natijalarni qayd etish	Professional TimingSense elektron chiplari (start nomeriga mahkamlangan) va ProRun Live ilovasi	ProRun xalqaro standartlarga (World Athletics) javob beradigan yuqori aniqlikdagi vaqtlarni o'lchaydi. Parkrun ommaviy 5 km yugurish tadbirlarini elektron ro'yxatga olish va natijalarni qayd etishning badal pullarisiz xizmat qiluvchi xalqaro model.
Raqobat va mukofotlar	Musobaqa muhiti yo'q. Medallar berilmaydi (faqat yugurishlar soni bo'yicha ramziy yutuqlar)	Kuchli raqobat, g'oliblarga yirik pul mukofotlari, barcha ishtirokchilarga metall medallar	Parkrun yangi boshlovchilar va keksalarni jismoniy faollikka undash hamda sportga bo'lgan motivatsiyani oshirishga xizmat qiladi. ProRun professional yuguruvchilarni rag'batlantiradi.
Infratuzilma va logistika	Yo'llar yopilmaydi, faqat park ichidagi 5 km masofali doimiy yo'laklarda o'tiladi	Shaharning markaziy ko'chalari transport harakati uchun butunlay yopiladi (42 km gacha)	ProRun shahar miqyosidagi ulkan tashkiliy logistika, politsiya, tibbiy yordam va start shaharchalarini talab qiladi. Parkrun ortiqcha tashkiliy xarajatlarni kamaytiradi.
Kadrlar (tashkilotchilar)	Faqat ko'ngillilar (volontyorlar) tomonidan boshqariladi	Professional Race Director va maxsus mutaxassislar jamoasi	Parkrun – ko'ngillilik va ijtimoiy tashabbuskorlikni aks ettiradi. ProRun – professional va tijorat asosidagi sport tadbirlarini tashkil etish modelini aks ettiradi.

Izoh: Yugurish marafonlarini tashkil etuvchi O'zbekiston hududida foydalanilayotgan ProRun hamda Yevropa mamlakatlarida keng qo'llanilayotgan Parkrun modellarining maqsad va vazifalari qiyosiy solishtirilgan.

Tahlil natijalari. Qiyosiy jadval tadqiqotning asosiy nazariy xulosalarini amaliy jihatdan tasdiqlaydi: bir xil sport shaklidagi tadbirlarning ijtimoiy vazifasi, miqyosi va natijasi menejmentning asosiy maqsadi va strategiyasi bilan bog'liq. Har ikki model ham o'z yo'nalishida samarali, lekin bu samaradorlik menejmentning turli moliyalashtirish tizimi, kadrlar tarkibi, texnologik ta'minot va infratuzilmasi orqali erishiladi:

- **Rejalashtirish.** Parkrun standart va takroriy formatdan, ProRun esa tadbir ko'lamini sababli bosqichma-bosqich rejalashtirishdan foydalanadi.

- **Resurslarni boshqarish.** Parkrun asosan ko'ngillilar faoliyati va tejamkor tashkiliy yondashuvga tayansa, ProRun professional mutaxassislar hamda zamonaviy texnologik vositalardan foydalanadi.

- **Ishtirokchilarni jalb qilish.** Parkrun ommaviylik va ochiqlik orqali, ProRun esa raqobat, natija va tadbir nufuzi orqali ishtirokchilarni jalb etadi.

- **Xavfsizlik va monitoring.** Parkrunda park hududida o'tkaziladigan muntazam yugurish tadbirlariga mos darajada tashkil etilsa, ProRunda yirik marafonlar ko'lamli sababli transport harakatini cheklash, xavfsizlikni ta'minlash va operativ nazoratni muvofiqlashtirish kabi kengroq tashkiliy choralarni talab etadi.

Ushbu qiyosiy misol sport menejmenti nafaqat tadbirni tashkil qilish vositasi, balki uning falsafasi, miqyosi va ijtimoiy ta'sirini belgilovchi hal qiluvchi omil ekanligini aniq amaliy dalil bilan tasdiqlaydi. Demak, O'zbekistonda ommaviy sportni rivojlantirishda ham xuddi shunday ikki bosqichli (mahalliy-ommaviy va professional-tanlov) menejment strategiyasini uyg'unlashtirib olib borish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari sport menejmentining ommaviy sport tadbirlarini muvaffaqiyatli tashkil etish va boshqarishdagi hal qiluvchi rolini tasdiqladi. Rejalashtirish, resurslarni boshqarish, ishtirokchilarni jalb qilish, targ'ibot va marketing, xavfsizlik, nazorat qilish funksiyalarining ilmiy asosda amalga oshirilishi tadbirlar samaradorligi va ommaviyligini sezilarli darajada oshiradi. Tadbirlar samaradorligini yanada oshirish maqsadida quyidagilar tavsiya etiladi: ommaviy sport tadbirlarini tashkil etishda zamonaviy menejment texnologiyalari va xalqaro tajribani O'zbekistondagi modellar bilan uyg'unlashtirilgan holda joriy etish, ishtirokchilarni ro'yxatga olish, natijalarni qayd etish va monitoring qilish uchun yagona raqamli platformalardan foydalanish, marketing va jamoatchilik bilan ishlash faoliyatini institutsional asosga qo'yish, har bir tadbirdan so'ng natijalarni tahlil qiluvchi va kelgusi tadbirlar uchun tavsiyalar ishlab chiquvchi baholash mexanizmini takomillashtirish.

Ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi ommaviy sport tadbirlarini O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini shakllantirish va sport sohasini rivojlantirishning samarali vositasiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-1123-son, 2026-yil 24-mart.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ommaviy sportni rivojlantirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilishga oid farmon va qarorlari // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. [<https://lex.uz>]

3. Axmatov M.S. Uzluksiz ta’lim tizimida ommaviy sport-sog‘lomlashtirish ishlarini samarali boshqarish: monografiya. – Toshkent: O‘zDJTI, 2005.

4. G‘ulomov Z.T., Nabiullin R.X., Kamilova G.Z. Jismoniy tarbiya va sport menejmenti. – Toshkent, 2015.

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sport bilan shug‘ullanuvchilar soni. [<https://stat.uz>]

6. Yoshlar va sport: rasmiy statistik ma’lumotlar // O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portal. – 2026. [https://gov.uz/oz/activity_page/youth_sport]

7. Parkrun Global. Rasmiy veb-sayt va tashkiliy hisobotlar. [<https://www.parkrun.com>]

8. ProRun — professional yugurish tadbirlarini tashkil etuvchi platforma (O‘zbekiston). Rasmiy veb-sayt. [<https://prorun.uz>]